

Økologisk matproduksjon og forbruk

Skrevet av:

ass. landbruksdirektør Anstein Lyngstad og fylkesagronom Gunhild Halvorsen

Økouka er i gang flere steder i landet, deriblant her i Nord-Trøndelag. I løpet av Økouka settes fokus på kompetanse om økologisk mat gjennom kurs, seminarer, åpne økogårder, sykkelkafè, markeder mm. Aktivitetene retter seg mot matprodusenter, privatforbrukere og storhusholdninger. Arrangementene gjennomføres i et samarbeid mellom mange organisasjoner. Økouka startet opp i Nord-Trøndelag i 2011 og har spredt seg til flere større byer i landet. Målet er å inspirere til økt produksjon og forbruk av økologiske råvarer gjennom å styrke kunnskapsnivået.

Økologisk landbruk er en driftsform som har vokst fram som en reaksjon mot et landbruk mer og mer avhengig av industrielle innsatsfaktorer som kunstgjødsel og kjemiske plantevernmidler. Økologisk landbruk bygger på mest mulig lokale ressurser, resirkulering og minst mulig bruk av eksterne innsatsfaktorer. I økologisk produksjon brukes ikke kunstgjødsel, men organisk gjødsel som husdyrgjødsel, kompost og grønningsgjødsling. I stedet for kjemisk kontroll av skadegjørere og ugras benyttes tiltak som vekstskifte, dekke og mekanisk ugraskontroll. Økologiske dyr skal ha et større areal å bevege seg på i fjøset, og det er et større krav til beiting.

Et offentlig regelverk, med kontrollordning, sikrer forbrukeren at produksjonen har foregått etter økologiske prinsipper. Kun mat som er produsert etter økologiregelverket kan merkes med Ø-merket.

Det er i Norge et politisk satsningsområde å utvikle økologisk landbruk og omsetning. Det politiske målet er at 15 prosent av matproduksjonen og matforbruket skal være økologisk i 2020. Hovedbegrunnelsen for satsning på økologisk er først og fremst hensynet til miljøet, men også at økologisk landbruk skal være en spydspiss ved å overføre erfaringer til det øvrige landbruket som går under navnet konvensjonelt landbruk.

Økologisk landbruk har møtt mange utfordringer både produksjonsmessige og ikke minst markedsmessig. Driftsformen er relativt ny og i utvikling, og for å få en god produksjon kreves gode kunnskaper om agronomi. Prosjekter som

pågår i foregangsfylkene skal være med å bidra til økt kunnskap.

Trøndelagsfylkene er foregangsfylke for økologisk melk, og har et nasjonalt ansvar for å spre kunnskap til resten av landet. Prosjekter på andre produksjoner er i gang i andre fylker.

Det har vært vanskelig å få markedstilgang for produktene, og økologiske produkter har på grunn av omsetningsproblemer i en stor grad blitt solgt som konvensjonelle produkt, spesielt gjelder dette melk og kjøtt. For mindre produsenter har det også vært problemer med distribusjon.

Der er nå en økende interesse rundt økologisk mat, og omsetningen har økt årlig. Omsetningen gjennom dagligvarehandelen økte med 30 prosent i 2014, og omsetning gjennom andre kanaler økte med omtrent 20 prosent. Veksten har fortsett i 2015, og den sterkeste veksten er på grønnsaker, deretter meieriprodukt og barnemat. Det er flere grunner for valg av økologisk mat, som hensyn til miljøet, bedre dyrevelferd og ønske om mat som er fri for sprøytemiddelrester og andre tilsetningsstoffer.

Storhusholdningsbedrifter rundt om i landet går på kurs for å lære hvordan en kan ta i bruk mer økologiske råvarer på sitt kjøkken. Økologiske råvarer er dyrere enn konvensjonelle, men ved å lage mat fra bunnen, spise etter sesong, øke vegetabilandelen og redusere svinn, vil det gi en miljøgevinst, reduserte varekostnader og sunn god mat. Overhalla storkjøkken, Sund folkehøgskole og Moa barnehage er eksempler på bedrifter fra Nord-Trøndelag som har kommet langt i sin omlegging til økologisk mat.

Fylkestinget i Nord-Trøndelag gjorde i vår vedtak om at innkjøp av matvarer skal være i samsvar med målsetningene om 20 prosent økologisk mat i egen virksomhet. Fylkeskommunen driver mange kantiner rundt om i fylket, og vil med dette vedtaket bidra til et betydelig økt forbruk av økologisk mat.

Andelslandbruk har i den senere tid blitt svært populært. Andelslandbruk er en form for direkte omsetning, der produksjon og omsetning skjer i dialog mellom gårder og forbrukere. Forbrukeren kjøper en andel og bidrar i produksjonen og får tilgang til lokalprodusert mat. Andelslandbruk drives hovedsakelig økologisk, med fokus på kretsløp, mangfold, kortreist mat og forbruk. Andelslandbruk er også en god formidler av kunnskap om økologisk produksjon.

Den økologiske produksjonen er nå minkende etter flere år med vekst både på landsbasis og i Nord-Trøndelag. Det er en nedgang både for dyrket areal og i antall husdyr. I Nord-Trøndelag var det omtrent 70000 daa økologisk areal i 2014, en nedgang på rundt 6000daa fra året før. Det økologiske arealet utgjør 8,2 prosent av det totale dyrka arealet i fylket. Til tross for nedgangen er Nord-Trøndelag det fylket i landet med mest økologisk areal. På landsbasis utgjør det økologiske arealet 5 prosent, og det er et godt stykke fram til målet om 15 prosent økologisk produksjon i 2020.

Det vil til en hver tid være noen som slutter med produksjon og noen som starter opp. Men i det siste har det vært større avgang av økoprodusenter enn produsenter som har kommet til. Det kan være flere årsaker til mindre rekruttering bla ble omleggingstilskuddet som skulle kompensere for økte kostnader og redusert avling i en omleggingsperiode tatt bort. Produsenter er også skeptisk til å legge om ut i fra frykt for problemer med ugras, sopp og innsekt, tilgang til husdyrgjødsel, omsetning av produksjonen og ikke minst lønnsomheten.

Det er et paradoks at samtidig med at forbruket av økologisk mat øker, går produksjonen ned. Det økte forbruket av økologiske mat bør dekkes av norsk produksjon. Fylkesmannen i Nord-Trøndelag vil i løpet av året gjennomføre en spørreundersøkelse blant økologiske produsenter for å få mer informasjon som vi kan benytte til å bidra til utvikling av den økologiske produksjonen i fylket. Men den beste måten å få til økt produksjon er at forbrukeren etterspør og handler økologiske produkt.